List 15.
Tečaj XVI.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 14. aprila 1858.

Dober svèt staršem zavoljo prideržka ali izgovorjenega užitka.

Žalostno je viditi dan današnji, da mladi stare malo spoštujejo; še gèrje pa je, da jim izgovorjeni užitek pritergujejo in jim na stare dní s tem življenje grenijo, da morata oče ali mati včasih celó pri gosposki pravice iskati.

Največkrat se pa kaj takega primeri, če eden izmed starih umerje, in mladi potem ostalemu le polovico prideržka ali izgovorjenega užitka odrajtati hoče, češ, kar je izgovorjenega bilo, je bilo za obá izgovorjeno; sedaj pa je eden umerl, tedaj gré ostalemu le polovica.

Nakljućila se je nedavnej taka pravda. Kako jo je cesarka najvišja sodnija na Dunaji razsodila, naj povemo našim bravcom tukajle:

Prideržek ali izgovorjeni užitek in pa kot, ki sta si ga dva lastnika, kadar sta svoje posestvo prodala ali izročila, noter do svoje smerti izgovorila, se mora vès kakor je pred bil tudi po smerti enega teh lastnikov tistemu odrajtovati, ki je pri življenji ostal.

Starši in drugi, ki ste komu kaj prodali ali kak drugač izročili, pa si izgovorili prideržek, zapomnite si dobro, da je višja sodnija za vas dobro razsodila! Pri ti razsodbi se je višja sodnija gotovo tega pravíla deržala, da izgovorjeni užitek je tako rekoč en del kupšine ali izročila.

Jez za svojo stran bi pa staršem vselej ta svèt dal, naj, kadar si od otrók ali kakih druzih iz svoje žlahte prideržek izgovarjajo, to vselej tako storé, kakor da bi imeli s popolnoma tujimi ljudmí opraviti — in sicer zatega voljo, ker pervič nikoli ne morejo vediti, kaj se utegne še vse primeriti, in v ktere roké njih posestvo priti, če sin umerje in se udova vdrugič omoži i. t. d., — in drugič je vselej bolje, če stari mladim dobrovoljno kaj odpustijo, kakor da oni od njih to in uno prosijo. Je pač velik razloček med: komu kaj dati in pa od koga kaj pričakovati, da nam bo on dal.

Kadar se pišejo take pisma, v kterih se užitek izgovarja, nikoli ne dajte veljati, da bi se zapisalo le poverh: „nam gré kot, živež, kurjava, svečava, potrebno mleko in tako dalje, ampak vselej naj se določi mera in vaga ali pa pobot tega in unega v dnarji, — kakošen je kot za stanovanje i. t. d.

Tako ravnajte, da se ne bote kesali, kadar je krava že iz hleva!

Gospodarske skušnje.

(Valjar, valjar je letos polju potreben). „Od vseh krajev se sliši — piše dunajski kmetijski časnik — da bi utegnila letos zemlja premalo rodovitna biti, za to ker je bila lani suša velika, letos premalo snega, in bode tedaj, posebno na pešenih zemljiših, snežica prehitro skozi všla. Gospodarji, ki imajo take zemljiša na pešeni zemlji, ktera ne derží vode, morajo tedaj letos svoje polje veliko bolje povaljati kakor druge leta. In res imajo fabrikanti, ki izdelujejo kmetijske mašine, letos toliko naročil na valjarje, da jih niso nikoli toliko imeli Vse valja in valja in pritiskuje zemljo!“

(Vlečljive vina se zboljšajo), ako se sod, v kterem je tako vino, namesti z vinom, le z merzlo studenčnico ali studenčno vodo zaliva. Dunajski kmetijski časnik pravi, da to gotovo pomaga. K sreči se v naših gorkejih krajih le malokterikrat primeri ta napaka, da se vino začne kakor olje v niti vleči, ali kakor Francozi pravijo, da „vino prede.“

(Kavina grampa ali goša — Kaffeesatz) kaj dobro tekne kuretini. Nove skušnje so to spet poterdile. Kdor 15 srebernih grošev pošlje v Berolin na „Direction des landwirthschaftlichen Industriecomptoirs“, zvé to „skrivnost“ v zapečatenem pismu, ktero mu mi tù zastonj podamo. Človek, ki se po takih samopašnih naznanilih opehariti dá, misli Bog vé kaj bo zvedil imenitnega, in vse, kar zve, je, da kofetova goša perutnino dobro redí in zdravo ohrani.

(Apnéna voda zoper gosence, uší in bolhe na zelji, repi i. t. d.). Vzemi polno zidarsko lopatico ugašenega apna in ga raztopi v škropivnici, ki je z vodo napolnjena, da napraviš apnéno vodo. Na večer poškropi zeliša, s kterih hočeš pregnati omenjene merčese. Ne boj se, da bi apníca škodovala zelju ali repi; še čverstejše bode vse rastlo; uší, bolhe in gosence se pa ne bojo zeliš več lotile.

Tako po večletnih skušnjah priporoča višji vertnar gospod Skribani na Štajarskem.

(Da krave pri molzi ne bercajo), ne pomaga nek nič tako dobro, kakor če vime hude krave s kako grobo volnato cunjo prav dobro dergneš. V časniku štajarske kmet. družbe svetuje to nek gosp. N., kteri je sila hudo kravo, ki si posebno takrat, ko je imela vreči, ni dala vimena dotakniti, s tem ukrotil, da ji je dvakrat z grobo klobučino vime dobro oribal. Sedaj je krotka, da je čuda.

(Mesnice muh obvarovati). V Švajci vejo gotovo pomoč, mesnice obvarovati muh, ktere ognjusijo meso in utegnejo celó škodljive biti. Kaj nek naredé, da preženejo ta merčes? Notranjo steno mesnic namažejo z lorberjevim oljem. To storé tudi v hišah, da zercala (špegle) in pozlačene rome obvarjejo nesnažne živali. Enkrat namazana reč je obvarovana muh za en mesec.

(Da drevesni koli prav dolgo terpijo), jih daj najprej dobro posušiti, potem jih skoz nekoliko dní s spodnjim koncom postavi v apníco; kadar so se spet osušili, jih na ravno tem koncu namaži z redkim hudičevim oljem, in daj jih potem spet na soncu posušiti. Tako pripravljeni koli so na koncu kakor da bi bili iz kamna in veliko dalj terpijo, kakor če si jih spodej ožgal.

Živinozdravilska skušnja.

(Namesti živega apna je salmjakovec (Salmiakgeist ali flüssiges Amoniak) najbolji pomoček, kadar živino napenja). Dosti je, če se eno žljico salmjakovca vlije v kozarec (glaž) vode, in ta voda ži-

vini popiti dá. Kmali potem začne kot boben napeti vamp upadati, in v eni uri je večidel živina že skor dobra. Če pa čez eno uro še ni napenjanje popolnoma nehalo, se ji more še en kozarec popiti dati, — ali več kakor za eno žljico salmjakovca se ne sme nikoli vzeti, zakaj vediti moraš, da je salmjakovec tako hud kakor hudičevo olje, in da dobro zdravilo ti utegne, če ga preveč vzameš, razjedljiv strup biti.

Skrivnost najdivjiše konje v malo minutah ukrotiti.

Po vseh časnikih se govorí sedaj od nekega Amerikanca, John Raley-a po imenu, kteri zná na neko čudno vižo najhuje konje v malo minutah ukrotiti. Nidavno kar je vpričo kraljice angležke v Londonu ukrotil 18 mescov starega divjega žebca, kterega poprej še nihče ni mogel jezdariti. Bil je Raley poldrugo uro sam ž njim v jahavnici; potem odprè vrata in glej! Amerikanec sedí mirno na konji. Kraljica se podá potem sopet za malo časa na polje poleg jahavnice, in ko se sopet verne v jahavnico, leží žebec na tleh in Amerikanec se igra z njegovimi zadnimi kopiti. Kasneje je ponovil svojo skušnjo na nekem angležkem konji, kteri se vleže in po tléh valja kakor najkrotkeji psiček. Iz Londona je Raley na poklic cesarja Napoleona se podal v Pariz, kjer ravno te čuda dela s svojo umetnostjo. Najdivjiše konje je ukrotil v 10 minutah; serborite kobile in uporne konje, kteri poprej niso bili za nikakoršno rabo, je v kratkem tako privadil, da so bili tretji dan za vprego in vožnjo. Vsakega konja je dosihmal ukrotil. Cesar Napoleon je izvolil komisijo zvedenih mož, kteri naj skusijo zvediti skrivnost Raley-evo. Kakor uradni časnik „Moniteur“ sedaj javlja, je omenjena komisija enoglasno priznala, da je Raley-ev način konje krotiti prost, pameten in tak, da ga more vsak umen hlapec rabiti, — da se na to vižo dajo mladi in stari konji ukrotiti, in da nič ne škoduje zdravju. K večem v 4 dnevih je vsak konj krotak, popolnoma pokoren in za vsako rabo pripraven. V Londonu so hotli Raley-u njegovo skrivnost odkupiti, al sliši se, da je preveč terjal, in da se mu dosihmal ni odkupila. Sedaj barantajo ž njim v Parizu. Raley terja 200,000 gold.; sklenili so, ta znesek nabrati z dobrovoljnimi doneski; sam cesar Napoleon je podpisal 2000 gl. sr.

Kmetijski francozki časniki se sedaj pogovarjajo o skrivnosti tega čudnega krotenja kónj, ktera se namerja s tolikim dnarjem odkupiti. Nekteri mislijo, da Raley-eva skrivnost ni nič druzega kakor „urok“, kterega se Amerikanci že od nekdaj poslužujejo, da kroté ne le konje, temuč vsako divjo zverino. Amerikanec konju ali govedu pokrije z dlanima očí, da nič ne vidi, in mu diha v nosnice, tako, da topla človekova sapa gré konju v nosnice. Izperva je konj zlo nepokojen, pa ne hud, al kmali se umiri in se trese. Sedaj gospodar umakne roke z očí in pregovorí na glas nekoliko besed, da živina njegov glas zastopi — odsihmal je pokorna in krotka. Ako bi to perví dan se ne zgodilo, se ponavlja vse drugi dan. Krotivec pa mora biti sam z živino, ktero hoče ukrotiti, in v tesni štalici; tudi je treba živini očí z rokama popolnoma zatisniti, tako, da ne vidi, odkod mu ona topla sapa v nosnice pride. Taka poskušnja terpí navadno 20, in le pri najdivjiših konjih in govedih 40 minut. Pa ne le gospodar more svojo živino tako ukrotiti, ampak vsak drug.

Al je to, kar Raley s hudimi konji počenja, ravno to, kar počenjajo Amerikanci, ne vémo, ker nam Raley-eva skrivnost ni znana.

Želeti je, da bi se zvedilo, v čem obstojí to krotenje hude in uporne živine; saj je znano, koliko nesreč se po taki živini zgodí. Zato bomo pazili, kaj se bode o tem dalje slišalo. Po „Gosp. listu.“

Napáke slovenskega pisanja.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Naša slaba pisarija ni samo zavoljo tega taka, kakoršna je, ker se ne učimo jezika tam, kjer izvira iz pravega studenca, namreč kmetu iz ust — nekteri se ga ne učé ne kmetu iz ust, ne iz knjig, pa vender pisarijo —; tudi ne zavoljo tega, da besede vse presamovoljno kujemo in pleteničimo — kakor tako, da je le — brez kake primere, brez dovoljnega znanja: temuč krivo je zmesi in šušmarije tudi to, da besede, ki so jih neukretni pisatelji druzih narečij za silo neukretno zverižili in vrinili v jezik, brezi preudarka jemljemo, in po njihovem izgledu zopet nove nepremišljeno klepljemo, vzlasti v pesmih in v tehniških rečeh. Tù se časi naletí prava babilonščina! Daravno je sedanji vek, posebno Slovanom, jezikoslovni, med nami vender še ni dosti mož, ki so jeziku segli do kórena; celó tako ďeleč smo jo zaórali, da pri nas nekteri klasiki (?) za terdno mislijo, češ pisava slovenskega jezika nikakor ne more biti ne lepa, ne „vzvišana“; pesem nikakor ne more imeti prave poezije v sebi, če vse polno besed v gerbastih sostavah ena druge cuco-ramo ne nosi; če ni vsaj četertine zaplat ukradenih druzim narečjem.

Nektere sostave tudi kerčimo, in sicer na dva načina:

a) Od spredaj. Odbijamo namreč ločivni besedi pervi zlog, tudi še kako čerko več, ali pa celó vso (loč.) besedo; to delamo posebno mi Slovenci, na pr. „nograd (vinograd) *), norez, tudi: noraz (vinorez = rebenmesser, dolensk.), štogubec (šestogubec, Lašč.), inorog (jedinorog = einhörnig, strsl. Dobrowsky), pust“ (mesopust = fasching.)

b) Na sredi, in sicer na štiri načine:

α) Izpuščamo vezno čerko, na priliko: „medved, medjed (medojed), mocvirje, močvirje (močevirje), vojvoda (vojevoda), Ljudmila (Ljudomila), starmali (staromali, adj. = zwerg, srb.), stremglav (strmoglav = preceps, strsl. Dobrsk.), kravajnoša (kravaljenoša, = *person*, welche bei einem festmahle die gerichte (kravalj) aufträgt, srb.) Tù je izpuščena veznica, in zavoljo blagoglasja tudi čerka „lj“ spremenjena v „j.“

β) Odbija (vzlasti Slovenec) ločivni besedi zadnji zlog, ali zadnje dve čerki zavoljo blagoglasja, ali pa zato, da ni beseda predolga, na pr. „debekožniki (debelokožniki = taka jabelka, Kopitar), grenkožen (grenkokožen, Lašč.), mertud, mertudnica (mertvoudnica), kurnos“ (po mislih Dobrowskyga namesti: „krnos“, in to namesti: „krnjenos“, adj. = naso mutilus.)

γ) Odbijate se prilogu zadnje dve čerki (pri ženskem in srednjem spolu, pri moškim samo ena); potem se pa dela sostava iz priloga in imena (v serbskem), na priliko: „hristogranje (hristovo granje = nekaka zel, srb.), dubodolina **) (duboka dolina = tiefthal, srb.), Jutrobog“ (jutrov bog); ali so pa še berže popačili pisarji to besedo, kakor tudi: „černobog, belobog“, namesti: „černi, beli bog“; — „bratučed“ (bratovo čedo = geschwisterkind, srb.) Serb rad jemlje steblo stare besede: „čędo, čado“ (kind), ter ga meče konec

*) „Vinograd“ je sicer stara, splošno rabljena beseda; pa vender ne vém, je li prav zložena, kakor hoče imeti slovenščina? Berž ko ne so jo naredili pisarji. Enaka je: „vrtograd“ (vert, strsl.) Pis.

**) Da to ni sostavljeno iz imen: „dub“ (hrast) in: „dolina“; da tedaj ne znači: „eichenthal“, uči uže samo to, ker v serbskih pripovedkah šaljivo stojí: „dubodolina“, namesti: „golida“ = melkgelte. Pis.

imena, in potem s tako sostavo znači množje ljudí, pa tudi živál; a to steblo mu ni več „ime“, ampak le „prilepek“, na pr. „momčad, pastorčad, paščad“ = hunde itd.*) Ali nima tudi pri nas te rabe korenika: „zél“? V Metelčici stoji: „robzel“ (robida); v Mojstrani pravijo: „gramzel-še“ = preisselbeere. Vé še kdo kaj tacih?

δ) Glavni besedi, ako je njena perva čerka samoglasnica, odbijamo časi to samoglasnico zastran lepoglasja. To sem slišal govoriti v besedi: „samodín“ (samoedin, Lašč.) Bere se tudi v serbskem: „crnoka“ (crnooka) djevojka.

Kažejo nam te sostave, da naš govor ne čisla predolgorepih besed; vender pisarjem ni svetovati posnemanja, ker se je bati, da bi nemarno strigli, kakor bi jim skočilo iz peresa, bodi-si prav ali napek. Saj vemo, da nekteri naši književni možje rabijo z jezikom ravno kakor uni tesár, ki ni vedil, kaj bi naredil iz lesene klade, ki je ležala pred njim; ali bi naredil klop ali malika? Naj se ne misli, da sem preveč rekel; saj komur so naši pesniki znani, ta vé, da se bere: „nagnuje“ namesti: „nagiblje, nagiba“; „pljam“ namesti: „poljem“ (plati = ausschöpfen i. t. d.); „počilo“ namesti: „počitek, pokoj, počinek“ (dolensk.); vse to pa samo, da bi se ustreglo slabim stikom na koncu slabega verza, in pa tudi iz nevednosti v jeziku. Človek bi menil, da je „počílo“ kaka priprava, kako orodje za počitek, kakor: „motovilo, cedilo, kresilo, šilo“ itd. itd. Največim napakam se mora prištevati med nami tudi besedno skopljenje. Časi verhovatimo v sostavah gomilo verh gomile; časi pa kosorepimo, da je groza! Bere se: „porom“ namesti: „romanje“; „trenut“ namesti: „trenutje“; „objimo“ namesti: „objemimo“; „pit“ namesti: „pitje“; „sut“ namesti: „posip“ (kakor: zasip, Lašč.); dalje: „hran“ namesti: „hram, hramba, shramba, hrana“ (sam ne vem, namesti ktere le-tih?); „gan“ namesti: „gibanje“; „sjaj“ namesti: „sijanje“; „naras“ = anwuchs itd. Posebno zadnja je strelénsko knjakasta; celó čerko: „t“ je revica od korenike zgubila. Ravno v to versto gré tudi: „znam“ namesti: „znamenje“; „plam“ namesti: „plamen.“ Rabil sem, dobro vém da, uže sam ktero tih; ali za to vender ne bom djal, da so za kaj. S tim pa zopet ne bodi rečeno, da bi se ne smelo nikdar nič narediti v jeziku, nikdar ne smela nobena korenika vzeti v ime; sme se, toda po analogii naj se ozira! Saj tudi kmetje pravijo: „mèt“ = der wurf, (prišel mi boš na mèt = du kommst mir in den wurf, Lašč.); „bér“ namesti: „branje“ (dans imajo bučele dobro bér, Čatež); „kop“ namesti: „kopanje“ (v nogradu, dolensk.); „rez“ namesti: „rezanje“ (dolensk.); „sév“, tudi: „séva“ namesti: „setev“ (ajdova sév, ajdova séva, dolensk.), „kóv, í“ = das beschläge; „rast“ i. t. d. Zapomni pa naj se, da te korenike so večidel ženskega spola; „lov, a“ (die jagd) je mošk tudi v serbskem; a „lov, í“ (der fang) je zopet ženskega široko po dolenskem (dans je dobra tičja lóv). — Jezik ni kar bodi; ne smé ga vsakdo po svoje ugnetati in keršiti — jezik ima terdna pravila, ima gotove meje; uči se, išči, ali pa v kot verzi pero! — Vender pa slovenščina le vedno raje pripoveduje z glagoli in prilogi to, kar drugi jeziki z imeni; tega naj bi vzlasti g. g. prestavljavci ne pozabili! Kako morajo človeka boleti ušesa, ko bere: „dvoriše gospodiša c. kr. mavtnega položiša!“ t. j. amtsplatz der k. k. zoll-legstätte.

(Dalje sledi.)

---

*) Ali morda je „ad“ le prilepek? Pis.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXIV.

Poslednjič dojde nosilnica iz Jeruzalema po-me. Ponoči od 6. na 7. aprila pa se je bilo pooblačilo in deževati je jelo. To je v teh krajih, kjer ni od perve spomladi do pozne jeseni skorej nikdar dežja, res čuden prikazek, ki se ga domači niso več nadjali. — Ker so bili tovarši vse moje rečí seboj vzeli, sem se bal, da bi mi ne utegnilo v moji prelahki poletni obleki na gorah mraz biti. Tudi prijazni frančiškani so se tega bali; zato mi ponudijo menišk plajšč, ki mi je na poti res prav dobro služil. Tudi jaz sem imel tedaj lepo srečo, v serafiški volni v Jeruzalem iti.

V torek po cvetni nedelji proti 7. uri zjutrej zapustimo Ramle z dragomanom in dvema mukeroma. Tri ure pelje pot še po ravnini, ki je od Ramel naprej še obilo z ječmenom obsejana, pa brez drevja. Malo po malem pridem na judovske gore, in ko bi ne bil vedil, kaj so slabe poti, bi bil tù zvedil; pa dasiravno mi je mnogo slabih pot znanih, takošne nisem vendar še vidil. Misli si, dragi moj! ozko, sèmtertjè nevarno stezó, — ne ceste — ki so jo velbjudi, mezgi, konji in pešci čez sila kamnite gole hribe in doline izrazili, in še ne boš imel prave podobe te strašne poti! Resnično obtežuje te kraje prokletstvo, pa ne prokletstvo — božje, ampak prokletstvo zanikerne turške vlade, pod ktero mora nazadnje vse pod zlo priti. Petkrat sem mogel v nevarnih ovinkih iz nosilnice stopiti in nekoliko korakov peš iti, da se mi ni kakošna nesreča pripetila. — Sedaj pa Ti morem tudi povedati, kaj je nosilnica. Na dveh precej debelih in skorej po tri sežnje dolgih tramih terdega lesa je napravljena prostorna pokrita postelja, spred in na obeh straneh s širokimi okni, da človek lahko na vse kraje gleda. Med trama se upreženta kakor v vojnice dva mezga, eden spred, drugi zad za posteljo ali nosilnico, in tako tirajo mezgi in mukeri človeka naprej. Trudni, stari in bolehni ljudje potovajo v takih nosilnicah brez posebne težave; pa drago, sila drago je tako potovanje. V nosilnici pa ni treba ravno ležati, — jaz sem vso pot le sedel.

Precej ko se med judovske gore pride, kažejo na nekem griču poleg steze na severni strani revno, večidel poderto selo, ki mu Latrun pravijo. Od tod je bil nek tisti spokorjeni razbojnik, ki ga je Zveličar naš malo pred smertjo pomilostil. Ime sela je gotovo od latinskega latro, to je, tolovaj.

Judovske gore so nekako posamesni okrogli hribi, ki jih globoke doline delé. Ko bi bili pogojzdeni ali kakorkoli si bodi obraščeni, kakor so utegnili nekdaj biti, bi imelo okó lep razgled na vse kraje. Spervega je še nekoliko ternastega germovja; ko pa prideš dalje, je vse čedalje žalostniše. Druzega ni več viditi kot bele gole skale, ki se sklad na sklad ko stopnice do verh posamesnih hribov vzdigujejo. Le po dolinah se vidi še nekoliko večidel oljknega drevja.

Na ti strašni poti ima človek tudi priložnost, arabske konje in druge tovorne živali občudovati. Malokdo potova iz Jeruzalema v Ramle, in nasproti iz Ramel v Jeruzalem, da bi sred poti kake pol ure ne postal in kaj ne povžil. Konjem pa se ne dá celih deset ur ne jesti ne piti, in vendar koračijo čilo naprej, da jih je veselje gledati. Naši konji bi takih težav in trudov gotovo ne prenesli. Arabski konji zobljejo le ječmen namesto ovsa.

Na judovskih hribih sem vidil tam pa tam tudi čede majhnih černih koz brez rogov z dolgimi pobešenimi ušesi — prav berhke živalce so. Slabeje so ovce; al kako bi ne bile, ker nimajo paše zadosti. O mojem potovanji je bilo

*

sèmtertjè še kaj zelenega, zlasti ker je to leto še pozno deževalo; pozneje pa, ko večja vročina nastane, se vse posuší, in ne travice ni več viditi. Zato je pa tudi goveja živina, kolikor sem je vidil, le revna. V obljubljeni deželi, ali saj v južnem delu te dežele — severnega nisem vidil — je posebno pleme govedine. Voliči in krave so sploh medli in majhni z debelimi, pa ne čez pavec dolgimi rožiči. Zdelo se mi je, kakor da bi zgol junčke pri dveh letih pred očmí imel. Da ob kratkem rečem: v teh krajih je vse vse revno.

Napredovaje se pride v selo z imenom „Sveti Jeremija“, ki pa ni domovina domoljubnega preroka, ki slepoto in nesrečo rojakov svojih tako milo in ganljivo objokuje; zakaj sveti pesnik sam pravi, da je iz Anatota v rodu Benjaminovem. — Najberže je imela tedaj vas to ime od kakošne nekdanje, omenjenemu preroku posvečene cerkve, ki je pa sedaj več ni. Pa tudi vas se ne imenuje več „sveti Jeremija“, ampak Abu-Goš, po šeiku tega okrožja. Tù je bilo še pred nekterimi leti zlo nevarno, ker je šeik Abu-Goš sam tolovajsko ropal in moril. V celi sveti deželi ga ni bilo nevarnišega kraja od tega, zakaj tod stanuje čverst pa divji narod, ki se ni dal Turkom nikdar popolnoma podjarmiti. Ropi in umori se množé od dné do dné, in turška vlada ne vé, kako bi to pešico grozovitih tolovajev ukrotila. Poslednjič si vendar nekaj umisli, kar je zdalo — namreč grozovitega Abu-Goša s častilakomnostjo vjeti. Postavijo ga namreč za poglavarja ali pašá jeruzalemskega, in častilakomnež jim gré v zadergo. Kot pašá jeruzalemski je vès drugač, in se celo leto verlo ponaša, nadjajoč se, da ga bo vlada še više povzdignila. Kar ga pokličejo v Carigrad, in Abu-Goš gré v svoji slepi nadi v glavno mesto turškega carstva — al ni ga več nazaj. Nekteri pripovedujejo, da so ga v Carigradu ob glavo djali, nekteri pa, da še živí v terdnjavi vidinski.

Sedaj je pa ta kraj eden najvarnišíh v celi deželi. Sin unega krutneža, mlaji Abu-Goš, je možak, ki zna svoje ljudí v redu deržati. Za najmanjši napad ali rop mu je vsa okolica odgovorna. S težko globo (kaznijo v dnarjih) kaznuje vse vasí in gospodarje svoje okrajne, da zamore napadene ali oropane dostojno odškodovati. Žlahni gospod Pizzamano, avstrianski konzul v Jeruzalemu, mi ga je jako hvalil in mi tudi pismo do njega ponujal, da bi pri njem prenočil, ako bi si ne upal cele poti do Ramel brez oddihleja in daljšega počitka storiti.

Gerda nevarna pot me pelje zmiraj dalje. Na verhéh se vidijo tam pa tam razvaline, slavni ostanjki starodavnih mest in sel, med kterimi so na levi podertine slovečega Modina. Modin je bil domovina junaške rodbine Makabejcov. Sèm je naberal in spravljal Juda Makabejec dragocene kostí in ostanjke vseh junakov rodbine svoje, ter je dajal za-nje v Jeruzalemu daritve in molitve opravljati, ker je menil in veroval, „da za umerle moliti, da bi bili grehov oprosteni, je dobra in koristna misel.“ — Poldrugo uro dalje proti severju je stalo nekdaj na judovskem hribu Gilgal-u, veliko mesto z imenom Gabaon, pri kterem je Jozue sovražne Amorejce strašno otepel in popolnoma zmagal. „Solnce stoj nad Gabaonom!“ je iskreno molil, in — dan je bilo do popolne zmage.

Po dolgem težavnem potovanji pridem poslednjič v slovečo dolino terebintsko, ki je ena največjih in prijetniših med judovskimi gorami. Tù je viditi spet saj nekoliko rastlinstva in raznega drevja. Tudi vinograd, pa vès zanemarjen, sem vidil v ti dolini. — Dolina ta je obudila v meni mnogo spominov: kervave vojske Izraelovih otrok s Filistejci, poslednji sodnik Samuel, kralj Savl, verli kraljevič Jonatan, mladi David, strašni orjak Goljat — vse po versti je bilo v mislih pred menoj. — Po sloveči dolini teče, pa se vé, da le kadar v deželi dežuje, precej velik potok, v kterem si je mladi, serčni David petero gladkih kamnov za znano svojo fračo izbral. Čez potok pelje zidan most.

Od te doline naprej sem se vsak hip nadjal, da bom vendar enkrat mesto božje ugledal, pa še tri sila kamnite gole hribe je bilo treba prekoračiti. Že sem vidil na levi visoke efrajmske — pred seboj in na desni proti izhodu in jugu pa še visokejše gore kamnite Arabije, — Jeruzalem pa, po kterem sem toliko hrepenil, se mi ni hotel od nobene straní prikazati. Poslednjič ugledam — ne mesta božjega, ampak le nekoliko mestnega ozidja. Neka nevolja se me je hotla lotiti, posebno ker je celi dan, dasiravno le po malem deževalo, in ker sem že truden bil, in le s težavo sem se je ubranil. Haeccine est — sem djal v svoji nevoljnosti — urbs perfecti decoris, gaudium universae terrae? — je li to mesto popolne lepote, radost vse zemlje?

V kakih 10 minutah pridem pred mestne vrata, ter grém peš v mesto. K sreči je frančiškanski samostan, ki mu „San Salvátore“ pravijo, blizo jafiških vrat.

(Dalje sledí.)

Ozir po svetu.

Bosna i Hercegovina.

(Konec.)

Redovna vojska turska se imenuje: nisam, neredovni vojaki pak: bašibožuki. Nesrečen kraj, kamor dojde turska vojska — budi redovna, budi neredovna!

V susedščini Drobnjakih je bilo letos po novom letu blizo 30 turskih vojakov, to se ve, zato da bi red i mir obderžali; pa namesto mira su delali nemir, namesto reda nered, su otimali, ropali, po tursko preganjali kristjane, gonili ženske, vgonavljali Sodomu i Gomoru tako, da su morali Drobnjaki skočiti na noge i pobiti vse do jednoga, kakor besne i stekle pse.

Naši Slovenci bi morebiti radi uprašali: Ali v Turčiji ni suda, sudbe, gospodščine, ali tam ni pravice, da bi se kristjan potužil, ako se mu krivica dela?

To je vse v Turčiji; sudba se imenuje medžlis i v tu sudbu se može iti tužit, tu se pravica deli — pa pravica turska!

Sudniki su sami Turki — iz toga si uže lehko vsaki sam misli, kaku pravicu more očakovati kristjan. Odtuda je poslovica v Bosni: „Турчіна преш, а Турчін ті суді“, kakor bi po slovensko rekel: „Turka tožiš, pa Turek ti sodi.“ Častiti sultan je sicer ukazal, da se imaju vzeti v sud za sudnike tudi kristjani, da bi tudi kristjanom pripomogli k pravici: pa Turki totim kristjanom ne puste progovoriti ne besedice; namesto da bi toti kristjanski sudniki svoje bratre kristjane zagovarjali, jih branili, jim pravicu delili — moraju toti siromaki sudniki Turkom streči, kakor sluge, jim polniti čibuk (lulu, fajfu) i po ogenj jim hoditi, ako jim lula ugasne. Ako dojde kristjan Turka tužit, mora pripeljati seboj priče, pa kristjanska priča ne velja nič; ako bi 12 kristjanov pričalo za kristjana zoper Turka, to bi ne veljalo toliko, kakor sama jedna priča turska. Turek pa zoper Turka noče pričati, oni govoré: „То не допушча наша лѣпа вѣра мохамеданска“, „to ne dopušča naša lepa vera mohamedanska.“ Tako ostane kristjan vsegdar na zgubi.

Da tako žalostno stanje kristjanov v Turčiji nikakor ne more dalje obstati, to vsaki lehko vidi; da se kristjanom sudbina polajšati mora, to spozna cela Evropa.

V ugovoru mira storjenoga v Parizu 30. marca 1856 su sklenile velike vlade evropske: Avstrija, Francuska, Engleska i Rusija, da se mora življenje i stanje kristjanom na Turskem poboljšati.

Uže meseca februarja leta 1856 je izdal sultan za kristjane znamenit i vele važen ustav, ukaz, imenovan: hathumajum. V njem ukazuje:

Da imaju biti vsi njegovi podložniki jednakopravni, imeti jednake pravice i dolžnosti do deržave, da se imaju obvarovati osobe pred nasiljem, imanje pred otimanjem i da se ima skerbeti za varnost vsih podložnikov brez razlike stana i vere; da more vsaki svobodno po svoji veri službu božju opravljati, da smeju zidati i popravljati cerkve, učilišča, bolnišnice i pokopališča; da moraju se ustanoviti sudi mešoviti, to je, da moraju biti sudniki kristjanski i mohamedanski; da mogu tudi kristjani priti za uradnike deržavne; da se imaju tudi kristjani jemati v vojnike; da moraju vsi podložniki brez razlike vere jednako plačevati porez i davke, da se ojstro zabrani i prepove vsako nasilje i gonenje naroda pri skupljanju poreza i desetine i da se ne bude porez ali desetina v zakup, v licitaciju dajala, nego pravično i redovno pobirala. Sultan piše: „To je volja moja, umnožiti sreču vseh mojih podanikov, kteri su v mojih očeh vsi jednaki i meni jednako dragi.“

Toti hathumajum se je svečano proglasil v Carigradu i se je razposlal, da se razglasi po vsi deržavi.

Po totom sultanovom ukazu bi imelo biti kristjanom bolje, pa se jim je življenje le pohujšalo. Turki ne poslušaju svojega sultana i ne vladaju se po njegovih ukazih. Hathumajum je njim tern v peti. Oni nikako ne mogu razumeti, kako je moguče, da bi bil prezirani i zaverženi djaur (kristjanski pes) jednakopraven s pravérnikom prorokovim; jim nikako ne ide v glavu, da bi se od sada ne smela siliti i goniti raja (kristjani), kteri su kakor turski robi, turska bezpravna vlastnina. Ta sultanov proglas jih je na kristjane ješče bolje razkačil i razdražil. Sultan ukazuje, a oni delaju, kakor sami hočeju. Sultan je ukazal, da se imaju jemati i kristjani v vojnike. Turek tega neče, nego sili kristjane, da se moraju vsakoga leta odkupovati od vojaščine. K vsem težkim davkom, pod kterimi su popred ječali, su jim Turki sada ješče toga natovarili.

Zvunaj toga siliju kristjane, da davaju zvunaj vseh davkov i zvunaj desetine, sada spahijam, to je turski gospodi, ješče od vsega tretjinu. Kristjani se pozivaju na sultanov hathumajum — Turki pak na svoju sablju.

Jeden dopisnik piše serbskomu Dnevniku v 6. listu 1858 iz bosanske granice:*) „Iz Bosne vam morem priobčiti samo tugu [1]) i nevolju kristjanov. Kristjani su se tverdo zarekli nedavati više [2]) tretjinu, a Turki vele: [3]) **Нека султан изда ферман како врата, да третьіну не узімамо, мі хочемо ју на сабльу узіматі і дотле се оставіті нечемо, докле наші конбі по керві дьаурскоj не заплавају;** to je: Neka [4]) sultan izdá ferman [5]) kako vrata (velik), da tretjinu ne uzimamo, mi hočemo ju na sablju (na silu) uzimati i dotle se ostaviti nečemo, dokle naši konji po kervi djavrski [6]) ne zaplavaju. — Turki se zato povsuda oružaju i javno prete, da hočeju se kristjanom osvetiti, nad njimi se maščevati. Nameravali su na kristjane s oružjem napasti, ali su se toti po tisučih sbrali i tako očakovali napadanja. Turki to videči su odustali (opustili) od napadanja.“

Turki za dušu ne maraju, Boga se ne bojé, — sultana, svojega gospodarja ne poslušaju — su pravi buntovniki i puntarji.

Matija Majar.

---

*) Vès toti spis je uzet iz sostavkov „serbskoga Dnevnika“; to je list tako izversten i zanimiv, da je samo želeti, da bi izobraženi Slovenci si ga naručili i ga pogosto deržali. Izhaja v Novom Sadu (Neusatz im Banat); vsaki teden po dvakrat na celom listu (Bogen) i velja s „Sedmicu“ vred celo leto 10 gold. sr. Za Jugoslavena je toti list važen i zanimiv, kakor za Nemca „Allg. Ztg.“ — ali pa ješče važneji. [1]) žalost. [2]) več. [3]) govore. [4]) naj. [5]) ukaz. [6]) kristjanski. Pis.

Kratkočasno berílo.

Zvit kovač.

Národna pravlica. *)

Živel je pred mnogo leti neki kovač, ki ni hotel nič slišati od smerti. Ako ga je kdo na njo opomnil, se je le nasmejal, ter je rekel, da se je nič ne bojí. Nekega dné, ko je ravno dosti dela imel, pride smert in mu reče: „Kovač, sedaj pa le z menoj! hitro se pripravi, nimam časa, da te dolgo čakam.“ On ji prijazno odgovori: „Ljuba smert! le toliko časa me še pusti, da tega konja le podkujem; dobil sem za podkovanje čutaro vina, ki tam na oknu stojí; pij, če se ti poljubi!“ — Smert je bila ravno žejna; vzame tedaj čutaro, in jo do kapljice izprazne. Ko zapazi kovač, da se je opijanila, ji reče: „Slišal sém pripovedovati, da se ti čez vsako še tako majhno luknjico izvleči moreš, kadar kam priti želiš; pokaži mi vendar, kako je to mogoče!“ — Pijana smert je htela kovaču veselje narediti; vpraša ga toraj: „Kam češ da idem?“ Kovač odgovorí: „Kaj me vprašaš? nimaš li tam prazne čutare, da v njo zlezeš?“ — Smert se brez pomiselka skobaca v čutaro, kovač jo pa hitro zadela in je ne pusti več ven. Zdaj še le se je smert strezila, ko je vjeta bila — pa prepozno! Začne kovača prositi, naj jo spustí, ali on je terd ko skala, in se ne dá pregovoriti. Morala je v tesni čutari tičati in zasmehovanje kovačevo poterpežljivo poslušati.

Naposled se mu sirota vendar zasmili; obljubi ji torej, da jo bo spustil, ako nikdar več po-nj ne pride. Smert je bila s to pogodbo popolnoma zadovoljna. Nese jo tedaj v čutari na visoko goro, jo tam navzdol potoči, da si je revica, kotaje se prek pečin, skoro vse rebra poterla. Čutara je po dolgem kotanji tako jako ob drevo se zadela, da se je pričoma raznesla, in smert je sopet svobodo zadobila. Ko je beli dan zagledala, je nar poprej Boga zahvalila za odrešenje, potem pa je terdno sklenila, da nikdar več po kovača šla ne bo. Kovač je pa svoje delo kakor poprej marljivo in zvesto opravljal in vesel je bil, da je smert tako na vse veke pregnal.

Vendar Bog ni bil zadovoljen s tem; zapovedal je smerti, da mora nemudoma po kovača iti, ter ga brez usmiljenja pokositi. Ali smert se ni dala do kovača spraviti. Bog je mogel tedaj ojstrejše zapovedati. Čez nekaj časa zapové jednemu vragu, naj gré po kovača. Veselja poskakuje vrag proti hiši kovačevi. Ko tje pride, ga kovač zaničljivo pogleda in popraša: kaj da če? Vrag mu pové, da je po njega prišel in da ga bo v pekel odnesel. Kovač to slišati, prime železni drog, začne po vragu lamtati in ga tako stolče, da siromak vès razbit in pol mertev nazaj proti peklu šeta. Njegovi tovarši so mu že nasproti hiteli, ker so bili željni viditi kovača, ki je smert na tako lepi način bil odpravil. Pa kako so se začudili, ko so ga samega in čisto razbitega zagledali. — Pové jim vse, kako se mu je godilo in še pristavi, da bi ne šel več po kovača, če bi mu kdo vès svet za to dal.

Na to višji vragún velik zbor skliče, ter zapové, da sedem najhujših in najmočnejših mora po kovača iti. Precej drugi dan so se na pot odpravili in pogovarjali so se, kako ga bodo v pekel vlekli. Bilo je že precej pozno, ko so na kovačev dom prispeli; začnejo ga iskati, pa ga nikjer najti ne morejo. Kar hipoma zarenčí njih vodja: „Ga že vidim!“ Vsi so začeli veselja plesati, ko so ga na češnjevem drevesu zagledali, kjer je na veji sedel in češnje naberal. Dobro! si mislijo, sedaj nam mora tudi češinj dati, da jih pozobljemo. Ko je kovač zvedil, da so po

---

*) Pričujoči slovenski pripovedki podobnih imajo tudi na Horvaškem in Slavonskem; vendar so precej različne, akoravno se jim pozná, da so vse iz jednega stebla izrastle. (Glej „Neven“ 1856 in „Narodna knjiga“ 1858 od Filipovića). Pis.

njega prišli, jim reče prijazno: „Veste kaj? dragi moji! Naveličal sem se že tega sveta, rad toraj grem z vami; samo toliko časa še poterpite, dokler svoje rečí v red spravim. Da vam pa ne bo čas predolg, vam dam češinj kolikor se vam poljubi; samo prosim vas, skrite se kamor koli, da se vas kdo ne prestraši, ako semkaj pride. Nevem kam bi vas bolje skril kakor v meh; zlezite toraj eden za drugem noter, polno košaro češinj bom za vami zasipal.“ Vragi so se eden za drugem v meh zmuzali. Ko so že vsi noter bili, je kovač ročno luknjo zadelal, in vsi so bili vjeti. Sedaj še le so svojo kratko pamet spoznali, ko je že prepozno bilo. Lačni so morali v mehu tičati, kajti jim kovač niti jedne češnje dati hotel ni. Ko so že tri dní zaperti bili, si misli kovač: „Kaj nek mi je početi s temi fakini? ako jih še dalje zaperte imam, bi mi še utegnil eden ali drugi lakote umreti; ako jih pa spustim, me zgrabijo in odnesó.“ Ni dolgo premišljeval, kar mu nekaj zlo pametnega na misel pride. Vzel je namreč veliko kladvo v roke, ter je počel po mehu biti, da se je vse kadilo. Vragi so kričali, da je bilo strah, on pa je le mahal in mahal, da jim je skoro vse kosti polomil. Potem je oddeljal luknjo, je enega vun spustil, mu še eno gorko na herbet naložil in ga pustil bežati, kamor mu je bilo drago. Ravno tako je naredil s drugim, tretjim i. t. d., dokler je bil meh prazen. Tako je kovač tudi vrage nakuril.

Zopet je začel kovati, pa nov meh si je moral pripraviti, ker mu je stari čisto skvarjen in raztolčen bil. Mnoge leta je živel v veselju in brez skerbi. Vidil je, kako so mladi ljudje se starali, merli in drugi njih mesta nastopali; on pa je še čverst in terden, kakor je bil, ko je smert bila po-nj prišla. Naposled se mu je že vendar predolgo na svetu zdelo; rad bi bil umerl, pa ni mogel.

Nekega dné vzame svoje kladvo, gré k nebesam, poterka na vrata in poprosi sv. Petra, naj ga v nebesa spustí. Sv. Peter mu pa odgovorí, da nebesa niso za take terdoglavne ljudí kakor je on; naj tedaj gré — kamor vé in zná.

Žalosten se podá proti peklu, poterka s kladvom na vrata, da se vse strese, ter zapové, naj mu odprejo. Prebivavci peklenski se jako prestrašijo in ga vprašajo, kdo da je? Ko jim odgovorí: „Kovač“ se s strašnim hrupom proti vratam zaletijo, ter vsi s parklji vrata tišijo, da bi le kovač noter ne prišel. On pa le stojí pred peklenskimi vrati in premišljuje, kaj mu je storiti, ker nikjer ne marajo za-nj. Vragi pa le tišijo in tišijo tako dolgo, da jim ostri parklji na drugem kraju čez železne vrata priderejo. Kovač, ne bodi len, vzdigne kladvo, začne po parkljih tleči, in jih tako zatolče, da so jih potem vragi komaj in z veliko silo nazaj iz vrat potegnili.

Potem se kovač zopet proti nebesam podá, in prosi sv. Petra, naj mu le toliko vrata odprè, da bi vidil, kako je v nebesih. Sv. Peter mu spolni prošnjo. Odprè malo vrata, kovač pa urno svojo kladvo noter verže; dokler je sv. Peter gledal, kam bo kladvo padlo, se je kovač bil že v nebesa zmuznil. Sv. Peter se mu nasmeja in ga pustí v nebesih na kladvu sedečega. A. K. Cestnikov.

Slovanski popotnik.

* Dolgo in željno pričakovani „Neven“ je prišel na Reki 3. dan t. m. na svetlo; vrednika sta mu gospoda dr. Josip Vranjičanji Dobrinović in prof. Vinko Pacel; cena mu je po pošti 5 fl. na leto; učitelji (normalnih in ljudskih šol) in vsi učenci ga dobivajo za 3 fl. na leto; vredništvo v proglasu tudi naznanja, da oni naročniki, ki so za 3. in 4. zvezek lanskega „Neven-a“ plačilo odrajtali, bojo dobivali letošnji „Neven“ za ova dva zvezka. „Neven-a“ namen je: biti list zabaven, podučen in znanstven, in da bi dosegel ta trojni namen, sta nam porok slavna gosp. vrednika. Naj bi tudi Slovenci obilo segli po „Neven-u“!

* V Novem Sadu (Neusatz) je jako mična knjižica, na ktero obernemo pozornost tudi Slovencov, prišla nedavno na svetlo pod naslovom „Ludevika Štura knjiga o narodnim piesmama i pripoviedkama slavenskim.“ Iz českega jezika prestavil v serbski jezik gospod Ivan Bošković, doktorand pravoslovja, in v cirilici izdal v tiskarnici dra. D. Medaković-a.

* Omenil je že „Slov. popotnik“, da je neutrudljivi gosp. Ivan Kukuljević Sakcinski izdal življenjopise umetnikov jugoslavenskih pod naslovom „Slovnik umjetnikah jugoslavenskih“ in da je že prišel 1. zvezek na svetlo. Verlo imenitno delo je to, kakoršnega dosihmal Jugoslaveni nismo imeli in s kterim se res ponašati moremo. Gosp. Kukuljević ni vzel v to knjigo le slavne možake, temuč vse, ki so v raznih umetnostih kaj na svetlo spravili; nahajamo jih v nji iz Bugarskega, Serbskega, Macedonije, Albanije, Dalmacije, Horvaškega, Slavonije, serbske Vojvodine, Istre, Krajnskega, Koroškega, Goriškega in slovenskega Štajarskega. Čitaje 1. zvezek smo na priliko iz Krajnskega našli mnogo malarjev, podobarjov in drugih umetnikov v njem, za ktere mi sami nismo vedili. Kaže se o tem, da je gosp. izdatelj kakor pridna bčelica naberal vse, kar je domačega našel, in tako pozabljivosti otel rojake naše. Kakor s krajnskimi, tako je gotovo tudi z drugimi Slovenci. Pridevajo se vsakemu zvezku tudi obrazi izverstniših umetnikov. Celo delo bo obseglo 5 do 6 zvezkov z 6 do 8 obrazov. Vsak naročnik plača naprej 1 fl. za pervi in poslednji zvezek; kdor pa hoče predplatiti samo posamesne zvezke, ima za vsaki zvezek naprej položiti 40 kr. Kdor nabere 10 naročnikov, prejme eno knjigo na dar. Najkasneje se imajo naročila do 15. aprila v Zagreb poslati ali pa tudi vredništvu „Novic.“

Še nekoliko o vprašanju v 8. listu:

ali labodska, lavantska ali lavantinska?

Pri dosedanjih odgovorih na to vprašanje bi se utegnilo še nekaj pogrešati, namreč obilniši ozir na nekdanjo zgodovino Labantske škofije, po kterem se pravda gotovo ložeje dá dognati. Že v odgovoru št. 3 sem jez nekoliko nameril na spričevanje starih listin, in kar sem ondi le nekako dvomljivo prisodil, je gospod Terstenjak z vso svojo jezikoslovno učenostjo zaterdil, da namreč staro ime reke, ki jo Nemec kliče Lavant, je po slovensko Labanta ali Labota, in da po tem imenu se tudi klicati ima škofija. Labantska škofija ima že dosti razjasnjeno zgodovino v bukvah dr. K. Tangel-na, ki so napisane: „Reihe der Bischöfe von Lavant“; ondi se nahaja obilno spričevanja iz starih listin, po kterem se zamore terdno soditi, kaj da je resnica.

Ustavni list Labantske škofije, ki je bil narejen 10. maja 1228 v Solnemgradu, le sploh govorí od naprave novega škofijstva, kterega sedež je bil odločen pri cerkvi sv. Andreja v Labantski dolini (s. Andrea in valle Laventina); drugi list, narejen leta 1244 v Brezjah, odkazuje obsežek nove škofije, namreč cerkve sv. Andreja v Labantski dolini, v Labodu (Lavamünd) s svojimi poddružnicami, in v Trajbergu (Unterdrauburg) na Koroškem, cerkvi v Remšniku, in pri sv. Florjanu (Gross-St. Florian), s poddružnicami sv. Petra poleg Lipne gore (Lindenberg), sv. Martina v Sulpski dolini (Sulmthal), in v Suselji (Sausal, Sussenzellen). Dohodki za novega škofa so bili določeni na 300 mark srebra, ki jih je imela dajati Labantska grajšina (castrum Lavant).

Iz tega se kaže, da nam imena Labantske škofije ni treba iskati pri Labodu ali Labondu, ampak višje, ravno ondi, kjer je tudi iz začetka škofov sedež, pri cerkvi sv. Andreja. Ta cerkev se je določevala s priimkom poleg Labanta, ali v Labantski dolini; in poleg tiste cer-

kve se kaže, da je bila tudi grajšina, ki se je Labanta imenovala po reki, ravno tako, kakor je to pri sedežu druge škofije na Koroškem, v Kerki. Z imenom Labond ali Labod, bi se utegnilo reči, se ne izhaja v tem vprašanji, ker je blezo le pokvarjeno iz nemškega Lavamünd, ravno kakor Marbeg iz Mahrenberg, Arnož iz Ehrenhausen, ali prav za prav Arnhausen; na severni meji slovenske zemlje so slovenske sedanje imena dostikrat le pokvara iz nemških.

Če ustavne pisma Labantske škofije kažejo, od kod izhaja ime te škofije, stareje pisma, ki se tičejo cerkve sv. Andreja, tudi naznanujejo pravo obliko nekdanjega slovenskega imena. Razun listin cesarjev Otona II. in Filipa iz let 932 in 1198, ki so bile že omenjene v št. 3, se nahajajo še starje pisma kralja Arnulfa iz let 888 in 890. V dveh pervih se kažete ponemčene imeni Laventa l in Lavente, v tretjem pa se bere ime ravno takošno, kakoršno gosp. Terstenjak dokazuje za pravo staroslovensko, namreč Labanta, ker se imenuje cerkev sv. Andreja pri Labanti (ad Labantam ecclesiam s. Andreae). Tukaj se mora pač spoznati, da se zgodovinski dokazi prav vjémajo z jezikoslovnimi; ni treba tedaj pravega imena loviti po druzih krajih.

Marsikaj se je že pisalo o novem omejenji Labantske škofije, vendar iz vsega tega daljni čitatelji teh spisov še ne vémo kako daleč bo nova škofija segala. V „Danici“ je bilo pisano, da Sekavska škofija ji bo dala deset dekanij; „Volksfreund“ je undan pravil od dvanajst dekanij. Kaj je resnica? Če nova Labantska škofija obsega zgol Mariborski okrog, ne more biti 12 dekanij iz Sekovske pridanih, temuč le 10, namreč: Maribor, Jerenina, Hojčje, sv. Lenart, Marbeg, Cirkovec, Sv. Juri, Ptuj, Zaveršje in Velika nedelja; dvanajst dekanij bi zamoglo biti le potem, ako bi bila pridana še Radgona in Lučana, ki ste deloma tudi slovenske. Želimo zvediti pravo. Hicinger.

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Varaždina smo prejeli vsem domoljubom gotovo predrago

Naročilo.

Vsi národi skor imajo zbirke národnih pripovest, le Slovenci jih dozdaj še pogrešamo. Nabral sem okoli Varaždina lepo število takih pripovedk, ki so se, kar sem jih tù in tam priobčil, mnogim dopadle. Sklenil sem toraj, da se enkrat začetek stori, en zvezek na svetlo dati, če bom dobil dovolj domoljubne podpore. Vabim tedaj na naročilo. Naročnine je 48 kr. srebra, ki se odrajta po prejemu knjige. Kdor dvanajst naročnikov pošlje, dobi trinajsto knjigo za nameček. Čas je do pervega junija tega leta. Dobička ne išem. Kadar se toliko naročnikov zbere, da se tiskarni stroški plačajo, pričelo se bo natiskati. Jezik je horvaško-slovenski. M. Valjavec.

Iz Braslovč 7. aprila. St. — Vigred je lepa in prijetna, da bi se je danes teden nihče nadjal ne bil. Ponedeljek teden je proti večeru na drevesu blizo cerkve oglasila se perva mokosévka (Thurmfalke, gem. Windwachel). Priletela je spet domú od juga nazaj napovedovat konec zime. Ni še bilo tisti večer znamnjica, da bi nas neusmiljena zima zapustiti hotla; snega (terdega) je bilo še sploh po dve pedi na debelo, le po gričih proti soncu je bilo viditi tam pa tam kaj malo kopnega. Pa kmalo drugi dan — v torek — jame jug na vso moč hliditi, mokosévk, ki so nam bile lani slovo dale, prileti cela družina za uno pervo na streho naše cerkve; — véliki petek je sneg po večem že proč, in ko se je jela Aleluja peti, je bilo ravno polje že vse kopno, — zdaj se snega proti soncu po hribih le še malo kje kaka betva vidi, le na senčnih straneh so verhi hribov še precej beli. — Žita so lepe, niso pognile skorej čisto nič, dasiravno so bile pod debelo odejo cele tri mesce — neprenehoma. Zemlja je bila terdo zmerzla, to je varovalo, da žitu sneg škodoval ni. V vinogradih je ters po koncéh sicer zlo pozebel, — grobati se torej letos ne bo skorej nič dalo, pa nižji oke bojo kol od kraja gnale, in tako utegnemo tudi letos dobro tergatev imeti, ako pozneje pozeb ne pride ali kake uime ne bo.

Iz Celovca. Pred nekimi dnevi smo prejeli veselo novico iz Dunaja, da so podelili presvitli cesar z najvišjim sklepom od 4. t. m. poterjenje družtvu za izpeljavo železnice skozi Koroško. To družtvo se imenuje „c. kr. priv. koroška železnica.“

Iz Tersta. Pretečene dní je izsledila tukajšna policija v neki hiši kot, kjer je bilo že vse pripravljeno za izdelovanje bankovcov po 5 fl. Zaperla je razun tistega, ki je izrezal matico za ponarejo bankovcov, še 11 druzih, kteri so vsi ptujci. — Za kapucinarski samostan s cerkvijo, ki se bo v Terstu zidal, se je nabralo doslej 28 tavžent 553 fl. in 15 kr.

Iz Dolenskega. * Čudno novico Vam imam povedati, da je namreč na Veliko noč zjutraj okoli Mokric in Jesenic noter do horvaške meje toča šla, in sicer toliko jo je nasulo, da je bila zemlja čisto bela. Tudi na Dolenskem ni letošnja zima bila terti brez škode; mnogo tert je pozeblo.

Iz Ljubljane. * Čeravno „Novice“ za navadno ne pretresajo koncertov in teatrov, vendar ne moremo molčati o koncertu, ki nam ga je včeraj teden napravil nadepolni naš rojak, gosp. Gvido žl. Raab, ker vselej nas veseli, če kdo našincov se izverstnega skazuje v kteri koli reči; — saj krí ni voda. Še se radi spominjamo, kako smo se zavzeli, ko je leta 1848 v neki „besedi“ tadanjega slovenskega družtva kakih 12 let star fantič se h klavirji usedel in nas razveselil s prav možko igro, — pred dvema letoma je šel mladeneč na Dunaj se popolnoma izurit v svoji umetnosti, in velikonočni torek, ko je prišel za nekoliko dní obiskat svojo drago rodovino, smo onega fantiča od leta 1848 — slišali že kot pravega umetnika na klavirji. Slava mu! Vès iskren za svojo umetnost nam je razodel, da ni le med „poklicanimi“, temuč med „izvoljenimi“ eden. Vsem se je močno prikupil; gotovo bi pa bil mnogim še bolj ustregel, ako bi bil izvolil tudi manj učenim prijetniše igre; tako, na priliko, bi bili namesti Chopinovega „Walzerja“ veliko raji slišali „variacijo“ kake prijetne slovanske melodije, kterih imamo toliko krasnih in za vsaki salón sposobnih. Nadjamo se, da kakor drugi mojstri si v prihodnje tudi on bo zložil kakošne posebne igre, s kterimi se bode skazoval občinstvu, kadar bo nastopil potovanje zastran umetnosti po svetu, kar se bo nek drugo spomlad zgodilo. Gospod Raab se je sedaj vernil sopet na Dunaj, kjer bo nek v svojem lepem poklicu še celo leto ostal. Ne moremo pa skleniti teh verstic, da bi ne pohvalili tudi častite gospodične Kornelije Costa-tove, ki je Brasovo „Adieu“ (z Bogom!) tako ljubeznjivo deklamirala, da je vsem poslušavcom globoko segla v serce.

Iz Ljubljane. V „Pražkih Novinah“ beremo, da se je na fregati „Novara“ 22. januarja ogenj užgal, ko je bila v sredi morja med Ceylonom in Madrasom, več milj od kopnega. Pa z razumnim vedenjem poveljnikov in hrabrim obnašanjem vojakov je bil v četerti ure pogašen.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. Razpis ministerstva za bogočastje in uk prepoveduje učiteljem realk, svoje lastne učence privatno podučevati.

— Slišati je, da si premedeni sleparji vpeljanje novega dnarja, zlasti na kmetih, v svojo korist obračajo, ker

pravijo ljudém, kteri v dnarjih niso dosti zvedeni, da bodo dosedanji dnarji prihodnje veliko menj veljali. Tako naberajo stare dnarje kakor morejo po nizki ceni.

— „Wiener Ztg.“ od 1. t. m. razglaša pregledano pogodbo nemško-avstrijanskega telegrafskega družtva. Po tej pogodbi ne smé odslej v enojni poslanici z nad- in podpisom vred več ko 20 besed biti; za vsacih naslednjih 10 besed je plačati polovico tega, kar gré za enojno poslanico. Plačuje se pa za enojno poslanico, ki gré 10 milj dalječ, 36 kr., čez 10 do 25 milj 1 fl. 12 kr., čez 25 do 45 milj 1 fl. 48 kr., čez 45 do 70 milj 2 fl. 24 kr. itd.

— „Deržavni zakonik“ razglaša ukaz ministerstva za bogočastje in uk od 26. marca zastran novih verskih razkolnikov, kteri imenujejo svojo občino „Novi Jeruzalem“, sebe pa „Novo-Salamite, brate sv. Janeza, spoznavavce čiste keršanske ljubezni.“ Ti razkolniki tajé potrebnost očitne službe božje in ne spoznavajo ne predstavljenih ne podložnih in ne cerkvene gosposke. Omenjeni ukaz velí: Imenovani razkolniki se ne morejo v smislu ces. patenta od 31. decembra 1851 kot cerkev ali verska družba spoznati in zaukaže se, da je s tistimi, kteri so imenovanim razkolnikom pripomožni ali se njih krive vere vdeležijo, tudi če bi nikakoršnega druzega kaznivega djanja ne bili krivi, po §. 304 kazenske postave ravnati.

Iz Benetk. Letošnji cerkveni shod na veliko nedeljo je bil kaj krasen in ima tudi zgodovinsko pomeno, ker je bilo ta dan poslopje nekdanjih beneških vojvodov tako reči kot deržavno poslopje posvečeno. Veliki pondeljek so imeli arsenalski delavci veliko procesijo, ktere svečanost je nazočost presvitlega nadvojvoda Ferdinanda Maksimiliana še bolj povzdignila. Obhajali so namreč blagoslovljenje vsih ces. bark, kar se od leta 1848 do vlani več ni zgodilo.

Iz Ogerskega. V Nagy-Körösu razsajajo tako hudo kozé, da ne prizanesejo nobeni starosti, nobenemu stanu. Še celó šole so mogli zapreti, ker skorej polovica otrok za kozami bolnih leží.

Iz Rusije. Amerikansko družtvo, ktero je prevzelo utopljene barke iz sebastopolske luke spraviti, je to slabo opravilo, ker je nek červ imenovane barke tako zvertal, da še strelni prah nič ne opravi z njimi.

— Med drugimi koristnimi prenaredbami bi utegnila tudi ta važna biti, ktero „petrogradski časnik“ sam priporoča, namreč staro pratiko opustiti in novo (Gregoriansko) vpeljati. To naj bi pa čas sam storil. Rusi obhajajo namreč novo leto 13 dni pozneje kakor drugi narodi. Če bi vsako prestopno leto izpustili prestopni dan, bi leta 1912 novo leto imeli tisti dan, kakor drugi Evropejci. Sploh pa se dá iz gibčnega življenja v vsih stanovih carstva na velike spremembe v družbenem in političnem življenji skleniti. En glas je po celi Rusíi, ki želí prenaredb. V tem je vse edino, samo v tem, kako naj bi se prenaredbe storile, so raznih misel, in tù veljá, kar pregovor pravi, da vsaka buča drugam letí.

Iz Serbije. Beli Grad 2. aprila. Turški komisar Ethem paša je tirjal od kneza, da naj jetnike v Gurgusovacu izpustí; ko se je pa knez tega branil, je dobil 24 ur odloga za pomislek. Še le po krepkem odgovoru komisarja se je vdal knez in zaperti pridejo zdaj v Niš v Bulgarii. Turška vlada je to storila, da je sebe in kneza rešila zadrege, kteri je obsodil zarotnike samooblastno, kar mu po 17. členu serbske ustave ne pristaja.

Iz Bosne. Kadar voda v gerlo teče, si je treba pomagati. Taka je tudi na Turškem. Obljubljeno je Bosnjakom in Hercegovincom, da ima Hathumayum in vse, kar iz njega izvira, obveljati, in poveljniki turške armade dajejo svojim vojakom povelje, kakoršne le vodja omikane armade zamore dajati. Vprašanje le je, ali se bo vse obljubovanje spolnilo in ali te povelja tudi od serca izhajajo?

Iz Černe gore. Turški komisar Kemal Efendi je poslal knezu Danilu poročilo, se z dobrimi pogodbami turški vladi vdati. Brati pa je, da Danilo nič tacega neče slišati, in da se bo branil, kar bo mogoče. Če je taka, bo skorej slišati o bojih in vojski med Černogorci in Turki.

Iz Francozkega. „Moniteur“ je razglasil dve postavi, kterih ena zadeva to, da naj se za leto 1859 100 tavžent novincov za armado na suhem in na morju izbere, druga pa, da naj se privoli 1 milijon in 200 tavžent frankov za skrivne stroške očitne varnosti.

— „Kölner Ztg.“ piše iz Pariza, da so pol-uredski časniki dobili privoljenje, drugo pismo Orsini-tovo do Napoleona in njegov testament razglasiti. Govorí se namreč, da je bila piemontežka vlada iz Pariza prošena za razglašenje teh listin.

— Eno leto je že, kar so Angleži otok Perim v rudečem morju, meni nič tebi nič, posedli in kakor se kaže, ga mislijo tudi obderžati. Od mnogih straní so se oglasili vgovori zoper to samolastno posedenje; najostreje pa je to, kar „Patrie“ o tem piše. Med drugimi pravi: „Časniki so enoglasno spoznali, da se je Anglia po krivici tega otoka polastila, da se hoče ondi vterditi, vse pravice z nogami taptaje, da bi si s svojim gospodarstvom po rudečem morju samokupčijstvo v indiškem morju prigotovila.“ — Sicer pa je, kakor se dozdeva, vkljub vprašanja zavolj perimskega otoka, vendar merzenje med Francozkim in Angležkim odjenjalo. Lord Cowlej je namreč svoji vladi naznanil, da bodo Angleži na Francozkem zopet kakor popred, francozke potne liste dobivali. S tem se odpové francozka vlada vsi svoji politiki v rečéh potništva, in ne bo smela Piemontu, Švajci, Nemškemu in Belgii nasproti se politike deržati, kteri se je Angležem nasproti odpovedala.

— Že tolikrat napovedani, pa še doslej ne ustanovljeni zbor diplomatov v Parizu je, kakor je slišati, za dolgo časa odložen. Znano je pa tudi, da se nobena vlada tako ne poganja za-nj, kakor francozka. Tega si ne moremo drugač razjasniti, kakor da se zahtevanju ene vlade, mnogotere politične rečí po nji rešiti dati, druge vlade krepko vperajo, ker ne smejo terpeti, da bi ena njih imela več oblasti čez druge.

Iz Angležkega. Iz Londona pišejo 3. t. m.: Pred nekimi dnevi so zagnali hrup, da je bilo Mazzini-tu zavdano in da je samo urna pomoč nevarnost od njega odvernila.

Darovi za Vodnikov spominek.

Od I.—XVIII. naznanila . 776 fl. 2 kr.

Gospod	Vikt. Mih. Prégl, kupčijski računar v Bruselji	5	fl.	—	kr.
„	žl. Ernest Lehman, c. kr. deržavni pravdnik v Novem mestu	2	„	—	„
„	Jožef Kos, fajmošter v Mokronogu	1	„	—	„
„	Jožef Tekavčič, tergovec v Mokronogu	—	„	30	„
„	Juri Varl, fajmošter v Krašnji	1	„	—	„
„	J. S., Posavski kaplan v Kapli	1	„	—	„
„	Ivan Kuk v Terstu	2	„	—	„
„	Franc Andrejka v Terstu	2	„	—	„
„	J. P. S., Vodnikov šolar 1804—1805, v Terstu	3	„	—	„
„	Juli Smola iz Dolenskega	—	„	20	„
„	Matija Majar, fajmošter v Gorjah na Koreškem	2	„	—	„
„	Bogdan Rudež, pravoslovec v Beču	1	„	—	„
„	Janez Rež, tehant v Idrii	2	„	—	„
„	Martin Šliber, kaplan v Idrii	1	„	—	„
„	Anton Mejač, „ „	1	„	—	„
„	Jožef Orešnik, fajmošter v Mehovem	—	„	30	„
Sestra	njih, Mica Orešnikova	—	„	30	„
	Skupaj .	801	fl.	52	kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**